

Др Жељко Фајфрић,
адвокат у Шиду

АДВОКАТ У КЊИЖЕВНИМ ДЕЛИМА ЈАШЕ ТОМИЋА^{5*}

Јаша Томић је рођен 11. октобра 1856. године у Вршцу. Ту је завршио основну школу, гимназију у Темишвару и Кечкемету. Током 1874. године студирао је у Бечу медицину од које је одустао и 1875. године започео студије филозофије. Исте године је као добровољац учествовао у босанско-херцеговачком устанку, након чега је отишао у Беч и Праг, где је наставио студије. Већ 1863. године он се обрео у Београду где сарађује са листом *Самоуправа*. После Тимочке буне постао је у Новом Саду уредник *Српског кола*. Активно је учествовао у тадашњем политичком животу. Полиција га је била ухапсила због једног збора који је растурен и на којем је избила велика туча. Тада, срећом, није био осуђен.

Од 21. децембра 1884. године Јаша Томић је уредник *Заставе*. Током 1885. биран је у Румском срезу за посланика за Народно-црквени сабор. Пар пута је био кандидован за посланика у Угарском сабору, али су мађарске власти увек успевале да осујете његов избор. Од тада је више пута осуђиван. Први пут 1886. године када је осуђен на три месеца затвора због штампарске кривице. Од 1887. он је шеф Целокупне народне слободоумне странке, која 1891. године мења назив у – Радикална странка.

Био је ожењен ћерком Светозара Милетића (1885). Само четири године касније убио је (1889) Мишу Димитријевића, уредника *Браника*. Осуђен је на седам година затвора, а током 1896. је помилован. Од 1898. он је опет шеф Радикалне странке у Угарској. Током 1912. и 1913. године затворен је у српском логору, а у време Првог светског рата интерниран је у Јегру,

* Рад примљен: 12. 11. 2013. године.

Мезетуру и Сегедин. Током 1920. године изабран је за посланика Уставотворне скупштине (нове државе), али је био болестан и није узео учешћа у њеном раду. Умро је 9. октобра 1922. године у Новом Саду.

Поред политичког рада, незаобилазног када се говори о политичкој историји Војводине, Јаша Томић се бавио и књижевним стваралаштвом. Објавио је више од 60 књига и брошура. Истовремено, сарађивао је са бројним листовима по којима је расуто на стотине његових текстова. Данас је скоро непознато да је Јаша Томић писао песме, романе, приповетке, драме, критике итд. Навешћемо од књижевних дела *Прво коло ђесама* (1879), *Књижевна зрна* (1888), *Песме* (1896), роман *Назарени* (1896), *Слике и приповећке* (1897), *Чича Сјанко* (1897), роман *Трулеж*, позоришну игру *Развод брака* (1922), *Досићеј Обрадовић* (1911), *Леја књижевности и уметности* (1918). Остале књиге и брошуре су различите социјалне и историјске студије (једна о Српско-турском рату и три о балканским ратовима), три су историјско-патриотске расправе, а написао је и више политичко-националних студија.

Иначе, ишчитао сам комплетна књижевна дела Јаше Томића и, морам признати, ту се ради о неким веома добрим текстовима. Њега не треба гледати искључиво као политичара. Он је био и књижевник, и то не баш занемарљиве инвенције, али ни посебно велике. Нарочито у романима. Ни у једноме од њих Томић није успео да ослика главне ликове у оној мери да они делују убедљиво. Сувише су беживотни и апстрактни да би били стварни. Карактеристично за његове ликове јесте то да су скоро увек, у свакој својој радњи, недоследни свему ономе што су раније радили или што ће касније да раде. Стога читалац никада не може да претпостави следећи њихов потез. Једноставно, потпуно су непредвидиви, што у животу, ипак, није случај. Томићеви ликови више представљају моделе различитих друштвених појава, што и доприноси њиховој апстракцији и удаљености.

У центру наших интересовања у овом тексту налазе се она књижевна дела у којима Јаша Томић говори о адвокатима. Битно је одмах рећи да су ти адвокати у многим случајевима стварне личности. Такође, када у својим делима говори о адвокатима наш писац је сувише тенденциозан. Не воли их, сматра их скоро злом друштва и то не крије ниједног момента. Међутим, Томићева тенденциозност није његова јединствена (само њему својствена) карактеристика. То је мана скоро целокупне тадашње српске књижевности. Тенденциозни су били и Доситеј Обрадовић и Лукијан Мушицки, па чак и Бранко Радичевић, а томе није измакао чак ни велики Његош. Изузеци су врло ретки. Друга је ствар што њихову тенденциозност не желимо да осетимо, јер она потпуно годи нашим истим таквим осећањима и појмовима. Па чак и ако је осетимо, није нам жао.

Оно што не могу да оповргнем код Томића (а то је и главни разлог зашто сам ишчитао сва његова књижевна дела) јесте осећање стварности живота. То је његова главна драж и главна снага. Уз све то, мало је људи током целог свог живота било тако консеквентно као што је то био Томић. Нема тих обзира који су били у стању да ту консеквентност код њега макар и на моменат пољуљају. Имао је бистар поглед на живот, хладно размишљање и сређене принципе, а надасве – много енергије. Он није књижевник у оном класичном смислу, и немојте је ни тражити код њега. Томићу књижевност служи као средство да оживотвори своје животне принципе и да преко ње изнесе своје назоре. Доследан је увек и стално, не да се никада збунити. Њему роман (приповетка нешто мање) служи у друге сврхе, најмање уметничке. Због тога је код његових дела свака књижевна (уметничка) критика једноставно непотребна и надасве – илузорна. Он у књижевности види једну одређену функцију и – ту се све завршава.

Код Томића постоји један проблем друге врсте. То што су му романи тенденциозни, то је мањи проблем, ниједан књижевник није без тенденциозности. Но, Томић ретко када успева да своју тенденцију стави у ненаметљиви контекст, он као да је намерно истиче и тиме његови ставови (тенденције) постепено прелазе у чисту пропаганду. Тако Томићеве моралне и поучне идеје често постају сувише наметљиве па могу да засметају. Уз то, иако скоро увек погађа истину, Томић је често сувише карикира, можда има превише егоизма, сујете, суровости и блазираности код његових хероја, али – и то се мора признати – тога заиста и има. Међутим, код Томића нема мере. Сви су адвокати једнако зли, једнако лажљиви и крадљиви. Тога заиста има, али то није јединствени модел. То је појава, али не и модел.

Веома добра је приповетка *За сина* где Јаша Томић описује заваду две куће – Спасића и Катића. У почетку су односи између две куће били добри, али приликом једне игре два дечкића – Уроша Спасића и Младена Катића, једноме од њих испадне орах на самој граници двају дворишта. Из тог плода изникне стабло, у почетку мало и кржљаво, али га дечаци ограде и оно постепено израсте у велико дрво. Када је почело да даје плодове (ораци) двојица дечака (Урош Спасић и Младен Катић) беру их заједно, али се једном приликом потуку око плодова. У тој тучи Урошу буде повређено око и тада почиње свађа између два оца – Спасића и Катића. Најпре је почело око тога како су се деца потукла, а онда настане спор око питања – чије је стабло ораха? Оно је расло на самој међи, али крошња се шири на оба дворишта. Тако је то почело. Обојица очева почињу да траже адвокате: „Често су ватали коње у кола те ишли адвокатима, јер кнез и кметови нису могли никако да их пресуде.”

Све је почело да прераста у нешто чему нема краја: „И Катић и Спасић говоре у општинској кући о римском праву и чега ту нема. Та није ли

недавно чак и Катићева домаћица почела на рогљу да говори о римљанским „пандекама”, „пандектама”, чему ли?” Иако у центру ове приче нису адвокати и њихове преваре, ипак Јаша Томић и то провлачи, тако да се може јасно видети тадашњи однос према адвокатима. Онда је и друга породица пронашла адвоката: „Била и она недавно са својим човеком код адвоката у вароши (однела му трубу свилена српска платна) па том приликом чула све, што говори и иде њима у прилог.”

Сада почиње сукоб два адвоката, који Јаша Томић описује онако како би то урадио и сам Нушић: „Катићев адвокат се позивао на то да је орах Катићев јер је дебло више на Катићевој страни. Тако то суди здрава памет, а тако би то судили и Римљани. Има бар место у римским пандектима које њему даје право. Кад су Римљани нашли, на пример на међи, између два суседа, у земљи укопан кип (штатуу), онда је кип био својина онога према чијој граници, кући, беше окренута глава кипова. По томе дакле и орах мора бити онога, према коме је нагнут главни део – дебло. А дебло је већма на Катићевој страни.” Проблем је у томе што онај други адвокат (Спасићев) резонује другачије: „Он каже, иако је доњи део дебла више на Катићевој страни, грање и дрвеће се надвило највише над Спасићевом авлијом. А глава од дрвета је: плод, грање, жиле.”

На то Катићев адвокат одговара: „Да је Платон најпаметнији човек у Риму и у свету рекао ово: човек је живо дрво само обрнуто. Што је код дрвета доле, жиле, то је код човека горе, глава. Дакле су у дрвета жиле главни део, не гране. Спасићев адвокат не признаје то. Што је доле, доле је, то не може ни Платон преокренути. Дебло је више према оној страни, према којој су жиле. А према којој се страни вуку жиле? Према оној откуд добијају хране. У Катићевај авлији био је сигурно закопан какав цркнути кер зато се онамо протегле жиле. Али и круна дрвета, грање иде онамо одакле добија своју храну. А круна дрвета се не храни цркнутим керовима, него сунцем и топлотом. То грање и лишће протеже према Спасићевој авлији, јер одонуд добија зраке и сунца. То је као што се и цвет у соби шири увек према оној страни, која је окренута прозору. Шта је сад претежније? Да л’ онај део дрвета, који иде за цркнутим кером или онај део који иде за сунцем? Зар може бити глава оно што иде за трулежом, а ноге оно, што иде за светлошћу и – сунцем?”

Сада се парница размахала, а то је изгледа баш оно што су ова двојица адвоката и хтела: „Ето тако се вукла и развијала та ствар. И Катић и Спасић су добро плаћали својим адвокатима, а адвокати су налазили разлога за и против, да је милина била слушати.” Постепено су обе куће материјално пропадале. Када је већ и целоме селу дојадило да гледа овај сукоб где обе куће пропадају, кмет и депутација одлазе код познатог адвоката у варош. Овај им даје објашњење да је орах заједнички јер расте на међи, али, онда адвокат саветује, ако њих двојица (Катић и Спасић) не могу да се разумеју:

„...а ви им судите, да није ничији, јер није управо ни у једнога у авлији.” Њима, даље говори адвокат, припадају само они плодови који им падну у двориште. Брати не смеју, могу једино да чекају да плодови отпаду. Ни то није помогло, године су пролазиле у свађама и до краја долази до убиства када један комшија убија другог.

У целини ова приповетка није била усмерена да опише адвокате већ нарави тадашњих људи: „Но ко дубље завири у суштину ствари, мора се уверити, да ту није главни узрок злу, орах, гуска ил’ буди каква ситница, но је тај узрок много дубљи. Тај узрок је у крутој нарави нашој у непопуштању, донекле у правдољубивости.” Ипак, Јаша Томић и те како усмерава своју оштрицу и према оној двојници адвоката које узимају Спасић и Томић. Обојица адвоката измишљају разлоге којима треба да убеде своје клијенте да су у праву и то успевају у толикој мери да су постигли да парница крене у недоглед, што се њима и те како исплатило јер су клијенти добро плаћали.

У приповеци *Свети Тимотије* Јаша Томић тек узгред спомиње адвокате. Ту је неки Паја убио жену тако што ју је газио ногама па је унајмио скупог адвоката од кога је очекивао много: „Паја Марјанов је по српском обичају одмах продао земљу и кућу, те раздао на адвокате. Кад код Срба један другом разбије главу одмах мисли да ће га обесити ако не разда све што има адвокатима и коме још не.” Дакле, овде Јаша Томић спомиње један накарадан обичај код Срба у Војводини тога времена. Не може се рећи да се овај адвокат „није потрудио”. Међу „олакшавајуће” околности адвокат убацује нешто веома чудно: „Чича Пајин адвокат је додуше и учинио све што је могао. Молио је славни суд да узме у обзир што је Тимотије убио свету Макрену – папучом. А навлаш је заборавио додати, да је та папуча била, прво, поткована, а друго, да је била на нози светог Тимотија, и да ју је он „згазио као мачку”, штоно рече Паја Марјанов.”

Посебно је интересантна Томићева позоришна игра *Развод брака*, писана 1922. године. Није ми познато да ли је икада и изведена. Радња се догађа почетком XX века, а главни јунак целе сторије јесте адвокат др Миле Велић. У основи, ово је нека врста комедије где све започиње у чекаоници код адвоката Велића. Ту су две сестре – Смиљка и Милка. Смиљка жели да се разведе од свога мужа индустријалца Косте Грујића, али нема храбрости да разговара о томе са адвокатом. Ту улогу преузима њена сестра Милка која се представља као Смиљка и адвокату Велићу све говори. И ту сада почиње заплет. Адвокат Велић мисли да разговара са Смиљком (а разговара са Милком) и прихвата се да је заступа у разводу брака.

Да се овај заплет закомпликује побрине се Милка која одлази код Смиљкиног мужа – Крсте Грујића. Ту тражи да он (муж) врати сва супругина писма (Смиљкина). Овај не жели да се разведе од Смиљке јер зна да ће морати да врати позамашан мираз. Стога смисли подвалу и подмет-

не Милки износ новца који одговара износу мираза који је добио. Наиме, Милка мисли да је добила сестрина писма и не слути да је у том свежњу и подметнути новац. Онда Грујић алармира полицију и тврди да му је Милка украла паре. Сада на сцену ступа адвокат Велић и са пар вештих потеза на-тера Грујића да призна да је све наместио. Да не би избио скандал, Грујић пристаје на развод, итд. Углавном, све се лепо завршава, а адвокат Велић до краја запроси Милку. Дакле, то би била радња.

Највећи део радње се догађа у Новом Саду (први и други чин), један део (трећи чин) у Великој Кикинди, један (четврти чин) у Бечу, а расплет (пети чин) у Сомбору. Сам адвокат Велић није психолошки изнијансиран, помало је вештачки чврст и сигуран у себе. Очигледно је да се ради о новосадском високом (аристократском) друштву, а такви су и дијалози. Баш ти дијалози делују извештачено са пуно разних алузија и вишезначних реченица. То је посебно видљиво у оном делу где адвокат Велић разговара са Милком (мислећи да је то Смиљка) о браку и томе шта он значи, каква је улога мужа, каква жене, итд. Све започиње тиме да Милка (у име Смиљке) говори да жели да се разведе од мужа јер: „Не могу више с њим заједно. Мрзим га, неумољиво га мрзим.” Ту онда почиње цела расправа о томе да је брак друштвена људска установа, али да је проблем код цркве добити разрешење брака. Ту је одмах видљива она политичка црта, заправо то је лични став Јаше Томића.

Таквих ставова има више. Када се потегне питање о мужу Смиљкином (Кости Грујићу) адвокат Велић пита какав је он као човек и какав углед ужива у своме месту, Милка је јасна: „Најбољи! Пре свега, он је богат”, а онда додаје: „Ко има данас много новца не треба својим новцем да учини икоме добра, може слободно чинити и зла, ако је богат, цене га.” Адвокат Велић се не слаже и каже да је то било некада, али Милка је упорна: „Мени се чини, никад као сад.”

С друге стране, Јаша Томић очигледно веома добро познаје начин рада адвоката и то се кроз пар сцена и те како може осетити. Тако, када прихвата Смиљкин случај за развод брака, Велић коментарише: „Ово је, како ми адвокати кажемо: занимљив случај. Овај се *случај не може навући на обичан калуј. То нас подстрекава.*” Да је Јаша Томић добро упознат са начином рада адвоката, увери ме је у једном Велићевом коментару. Када га Милка пита да ли имају какве шансе у парници која им предстоји, адвокат одговара: „Изгледа има. Многу сам већ парницу добио, о којој сам био уверен да ћу је изгубити. Наравно, многу сам парницу изгубио, о којој сам био уверен да је морам добити.”

Најозбиљнији приступ раду адвоката, кроз своја књижевна дела, Јаша Томић приказује у приповеци *Развађају се (Из дневника једнога адвоката)*. Ту сам Томић има улогу адвоката код којег долази једна госпођа, млада,

грациозна, лепа, а тражи да се од мужа разведе. Ту су интересантна нека адвокатава (заправо Томићева) запажања: „Јер госпође долазе код адвоката у црнини и уплакане обично само онда, кад им ко умре, или кад хоће да оживе, тј. кад се растављају од мужа.” Онда надаље описује госпођу: „Госпође, које долазе да се растављају, обично су врло пажљиво очешљане и нокти су им јако чисти. Оне, које долазе после каквог смртног случаја, мало мање пазе на фризуру и нокте.” Томић (као адвокат) описује како се упушта у анализу онога што је пред њим: „Лечнику се мора дозволити да загледа у тело, нама адвокатима се мора дозволити у оваквим приликама, да загледамо у – осећаје.”

Даље у приповеци Јаша Томић се не бави толико адвокатима, он више расправља (некада покуша да то буде и филозофски) о браку, односима супружника, чак и о верским осећањима, итд. Кроз даљу радњу писац, као адвокат, покушава да измири брачни пар: „У врло много случајева сврши се с измирењем, понајвише због деце.” Током даљег тока приповетке Томић заправо више расправља о конкретном браку, разлоге због којих је ова жена незадовољна у браку, итд.

Посебна мета Јаше Томића биће адвокат др Илија Вучетић. Ја сам о овом адвокату писао у *Историји адвокатуре Војводине* и ту сам дао његове основне биографске податке, стога то сада нећу понављати.¹ Баш адвоката Вучетића спомиње Јаша Томић у неколико својих приповедака. Једна од њих је *Захвалан коњ*.² Ово је типична политичка приповетка где се Јаша Томић на свој начин свети политичком противнику, овај пут адвокату Вучетићу.

Приповетка је шaljив приказ по којем је деда Јови неки комарац, наводно „краљ комараца” (којег овај није згњечио) из захвалности дао дар разумевања немуштог језика. Сада је деда Јова могао да разуме шта животиње говоре међусобно. Тако је деда Јови овај комарац испричао како је летео по Сремским Карловцима и онда улетео у собу где је био патријарх Георгије Бранковић. Сео му је на чело, али му није сисао крв будући да је патријарх био сав „отрован”: „Да сам се напио само мало крви његове, тамо би ми био крај.” И сада прича иде даље. Надаље говори сам деда Јова: он је једном приликом дошао у Нови Сад пред Српску задругу за помагање и штедњу, а у тој истој згради становали су епископ (владика) бачки и адвокат др Илија Вучетић. Пред владикином кућом стајале су патријархове каруце и у њих упрегнута два коња: „И видим где дешњак патријархов подиже главу и трипут му се поклони.” Наиме, на прозору куће стајао је адвокат Вучетић и баш њему се овај коњ клањао. То је зачудило оног другог коња па пита

¹ Фајфрић, Жељко: *Историја адвокатуре Војводине од почетака до 1941. године*, Нови Сад, 2008, 168–169.

² Јаша Томић: *Приповетке 1*, Нови Сад, 2006, 238–239.

овога што се клања: „Што се ти, море, толико клањаш ономе господину на прозору?” Онда му овај коњ што се клања одговори: „Како му се, море, не бих клањао?! Та да он због оних проневера није толико извлачио нашег господара патријарха из блата, колико би нас двоје онда тек морали да вучемо?!” И опет диже главу и поклони се поново др Илији Вучетићу.

Није др Вучетић споменут само у споменутој приповеци. Има тога још. У приповеци *Док се сџезао колан* опет Јаша Томић спомиње Вучетића. Додуше, не по имену, али је јасно да је то он. Наиме, неки старац иде путем, стижу га каруце, а у њима „седи уздигнуте главе фишкал Народних фондова”. То је баш Вучетић, у то време он је радио за Народне фондове. Ту се води дијалог између сељака и фишкала (Вучетића), све је политички усмерено. Наиме, фишкал говори сељаку да је могао и он (сељак) да нађе запослење у Народним фондовима, али да није хтео: „Само да си хтео да му се клањаш, данас не би морао да идеш пешке.” Но сељак постиди фишкала: „Али да си ти научио да идеш пешке, не би морао данас да се клањаш оном карловачком несретнику.” Тај „карловачки несретник” је патријарх Георгије Бранковић. Дакле, овде Томић директно оптужује др Вучетића да се „клања” патријарху Бранковићу и да због тога има тај уносни фишкалски положај у Народним фондовима.

У приповеци *Како се људи њрежу у таљиге* Јаша Томић опет напада на адвоката др Вучетића, затим на патријарха Георгија Бранковића, али и на Полита Десанчића. Он веома увредљиво наводи како су и др Вучетић и Полит Десанчић „упрегнути”, и то добровољно, у таљиге патријарха Бранковића: „А догодило се да Полита и Вучетића опи патријарх Георгије, и они, у бунилу своме, метнуше га у таљиге, заједно са прљавштинама његовима, викнуше му живео; затим се упрегоше, те почеше да вуку.” Надаље, Јаша Томић напада и лист *Браник*: „Чуди се сав свет шта то би, само Браникови синови полетеше за таљигама, те гурају и они”, а нешто даље додаје увреду на рачун Вучетића: „Само као Шваба, хоћу рећи као Полит и Вучетић.”

Роман *Трулеж* (1898) је у основи друштвени роман (са јаким утицајем романтизма), али са великим нагласком на политику. Радња је усредсређена на главни лик, Каменка, и његову ћерку Олгу. Каменко је у покушају да на лак начин дође до велике зараде почео да се бави надриписарством, повезао се са неким адвокатима у граду па почео са преварама. Ово је сада прилика да Томић још једном каже шта мисли о адвокатима. Иако роман није тако кратак, о адвокатима нема много текста. Тек ту и тамо промакне које размишљање. Свеукупно, о адвокатима Томић нема баш неко високо мишљење. Говори о адвокату Дерићу који се бавио лихварењем: „Ђорић је био на врло ружном гласу с таквих послова, те су га зато и прозвали Дерић.” Јасно се осећа да писац добро познаје адвокате, и то толико добро да описује (јако верно) њихово међусобно оговарање (какво је и данас при-

сутно). Неки сељак говори другоме адвокату како има свог адвоката који га завлачи („Адвокат ме вонта, те данас, те сутра, па никад. Пре ми рече, да ће најдуже кроз месец дана бити готов, али видим ја моје добро јутро”), а када је рекао како се тај адвокат зове, други га адвокат пита: „Где си тог магарца нашао?” И данас толико присутно мишљење да се код адвоката плаћа сваки улазак у канцеларију, Томић овако описује: „Кад дођеш код варошког адвоката па хоћеш да му приповедаш о твом процесу, а он, пре него што отвориш уста, отвори руку, па каже: пет форината. И онда ће те тек слушати и саветовати, шта да радиш.” Нешто даље такав став конкретизује: „Кад је Стефанија отишла код адвоката и испричала му све по реду, онда ће он рећи – Савет кошта пет форината. Јер тицало се једног белова, а тицало се целог целапа волова, мени је исти труд.”

Главни јунак романа (надриписар) Каменко у једном делу радње доводи свога „клијента” Катића у потпуну слуђеност и зависност, тако да Катић већ има ноћне море: „Дознао је да Катић већ сања параграфе, а то је добар знак. Испрва му је долазио кришом, ноћу у кућу и бојао се параграфа као да ће му одгрести уши. Сад се већ лепо упутио. Још док се ствари заплету мало јаче, те почну стизати пресуде, па дођу егзекуције, затвор, онда ће Катић сновати не само параграфе него ченгеле и вешала, и тада га можете черупати и транжирати по вољи.” Каменку је то толико добро кренуло да се почео подсмевати правим адвокатима, али кроз то подсмевање се и описује начин рада тадашњих адвоката: „Та да сам учен као што сам мудар, могли би сви варошки адвокати у прошњу. Та ето, на пример Манетић. Је ли то чуо жив човек, да адвокат каже партији у очи: – Не троши бадава новце, немаш право и мораш изгубити. Па онда Јовић! Зар је тај бољи? Све мљацка нешто, мљацка: – Видећу, трудићу се. Овамо код мене у школу, па да видите, како се ради!”

Томић у каснијем току романа опет помало убацује размишљања о адвокатима. У разговору између младића који студира право и једног старијег човека (Матејића), овај (Матејић) пита младића шта студира, овај одговара да студира право и да жели бити адвокат јер они најбоље живе. Онда то образлаже: „Изволите рачунати. Професор има плате хиљаду и две стотине, највише две хиљаде форината, мерниково је врло несигурно, а лечник ако заслужи две хиљаде форината годишње хвали Бога. Адвокат може олако заслужити двапут толико.”

У целини роман *Трулеж* има тачно одређену намену и Томић је ту консеквентан. Покушава тадашње друштво показати као најобичнију трулеж, живот је сличан томе, а адвокати као битан део целокупног поретка само придоносе да та трулеж буде још већа. Због тога сматрам овај роман ипак успелим. Томић је хтео да изнесе трулеж живота, па и многих адвоката, и у томе је заиста и успео.